

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף כח

(בעמ' הקודם)

למדנו שרב יהודה אמר בשם ר' יצחק בן פנחס 'אין שחיטה לעוף מן התורה'.

קושיא: מיתיבי: למדנו בכרייתא - השוחט והתנבלה בידו ללא כוונה, וכן הנוחר והמעקר בכוונה, פטור מלכסות את הדם, שנאמר "אֲשֶׁר יֵצֵד יָצִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָ", וכיון שאסור לאכול משחיטה זו לכן פטור מכיסוי הדם. ע"כ הכרייתא. ואם אין שחיטה לעוף מן התורה הרי נחירתו זו היא שחיטתו, ומדוע פטור מלכסות?

תירוץ: **מי סברת בעוף? לא, בחיה!** הכרייתא עוסקת בחיה ולא בעוף, וכיון שחיה חייבת שחיטה לכן אם לא שחט אותה פטורה מכיסוי כיון שהיא אסורה באכילה.

קושיא: ת"ש: למדנו בכרייתא - השוחט דבר הצריך כיסוי הדם, והוא צריך את הדם למלאכה (כפי שיבואר בהמשך), חייב לכסות את הדם ואינו יכול להשתמש בו. מה עשה כדי להיפטר מן הכיסוי? נוחרו או עוקרו ופטור מלכסות. ע"כ הכרייתא.

מאי לאו בעוף דקא בעי ליה לדמיה ליניכא: לכאורה הכרייתא עוסקת בעוף, לפי שדמ העוף ראוי להשתמש בו כדי להכריח את התולעים הנמצאות בכגדי-צמר, ואם אין שחיטה לעוף מן התורה הרי נחירתו זו היא שחיטתו, ומדוע פטור מלכסות?

תירוץ: **לא בחיה, דקא בעי ליה לדמיה ללכא:** מדובר בחיה, והוא צריך את דמה כדי לצבוע בו מין עור אדום.

ת"ש: למדנו במשנה במס' זבחים - כהן שמלק את העוף בסכין (= שלא כדין, שהרי הכהן מולק את העוף בציפורנו. מליקה היא אחורי הצוואר), העוף נבלה ומטמא בגדים בבית הבליעה (= אם אדם אכל את העוף הזה, בשעה שהעוף בבית הבליעה שלו הוא נטמא עם הבגדים שעליו). ע"כ המשנה שם.

ואי אמרת אין שחיטה לעוף מן התורה, נהי נמי דכי תבר ליה שדרה ומפרקת הויא לה טרפה, תהני לה סכין לטהרה מידי נבלה: ואם אין שחיטה לעוף מן התורה, אמנם כשהוא שובר לעוף את השדרה והמפרקת הוא נעשה 'טריפה' (כיון שמליקה בסכין אינה 'מליקה'), אבל שחיטת הסימנים לאחר מכן צריכה לטהר את העוף מידי טומאת נבילה, שהרי הדין הוא שטריפה ששחטה אינה מטמאה, וא"כ עוף נחירתו היא שחיטתו, וכשהוא שוחט אותו מן העורף אין זה גרוע מנחירה, ונמצא שהעוף טריפה ושחיטתו מטהרתו מידי נבילה.

תירוץ: הוא דאמר כי האי תנא: רב יהודה בשם ר' יצחק בן פנחס סובר כמו התנא של הברייתא: רבי אלעזר הקפר ברבי (- 'ברבי' הוא כינוי לגדול בדורו) אומר, מה בא ללמד אותנו הפסוק (שנאמר לגבי בהמת קדשים שנפסלה מחמת מום ונפדתה) "אך כַּאֲשֶׁר יֶאֱכַל אֶת הַצִּבִּי וְאֶת הָאֵילָן בֵּן תֹּאכְלָנֹו...". וכי מה למדנו מצבי ואיל? (- שאם הפסוק בא ללמדנו שהוא נאכל בטומאה, התורה יכלה לכתוב "אך הטמא והטהור יחדו יאכלו"), אלא פסוק זה בא להקיש צבי ואיל לפסולי המוקדשין, מה פסולי המוקדשין מותרים רק בשחיטה כך צבי ואיל מותרים רק בשחיטה, אבל עוף אין לו שחיטה מדברי תורה אלא מדברי סופרים.

מאן תנא דפליג עליה דרבי אלעזר הקפר? מי חולק דרבי אלעזר הקפר? רבי! וכפי שלמדנו בברייתא - רבי אומר, נאמר בתורה "וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֶשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כְּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ", ומכאן שהקב"ה ציווה את משה על הלכות שחיטה בעל-פה, שהרי לא מצאנו בתורה הלכות שחיטה במפורש, והוא ציווה אותו על שחיטת ושט ושחיטת קנה ועל שחיטת רוב סימן אחד בעוף ועל שחיטת רוב שני סימנים בבהמה. ומכאן שלדעת רבי יש שחיטה לעוף מן התורה.

*

למדנו במשנה - אחד בעוף: מספיק לשחוט סימן אחד בעוף.

איתמר: לדעת רב נחמן יכול לשחוט בעוף או וושט או קנה. כי המשנה אומרת "אחד בעוף" והיינו אחד כלשהו (איזה שיבחר מהשניים). לדעת רב אדא בר אבהו חייב לשחוט וושט. כי המשנה אומרת "אחד" והיינו המיוחד שבשני הסימנים, והוא הושט שחיות העוף תלויה בו. שהרי אם יש נקב בושט העוף טריפה, ואילו נקב בקנה לא עושה אותו טריפה עד שיפסק רוב הקנה.

מיתבי שחט את הוושט וכו': אם שחט את הוושט של העוף ואחר כך נשמטה הגרגרת (= הקנה) ממקומה, השחיטה כשרה, כי הגרגרת נשמטה אחרי השחיטה. אבל אם קודם נשמטה הגרגרת ואח"כ שחט את הוושט, השחיטה פסולה (כי גרגרת שנשמטה פוסלת את השחיטה).

ואם שחט את הוושט ונמצאת גרגרת שמוטה, והוא אינו יודע אם קודם שחיטה נשמטה אם לאחר שחיטה נשמטה, היה כזה מעשה ופסקו 'כל ספק בשחיטה פסולה'. עד כאן הברייתא.

ואילו שחיטה בגרגרת לא קתני: מדוע הברייתא לא אומרת גם מקרה הפוך, ששחט את הגרגרת ונשמטה הוושט? בהכרח שאי אפשר לשחוט רק את הגרגרת. וקשה על רב נחמן! דחיה: **משום דגרגרת עבידא לאישתמוטי**: המשנה נקטה מקרה מצוי, והגרגרת עשויה להישמט ממקומה.

ת"ש. שחט שני חצאי סימנין בעוף פסולה: משום שבכל סימן אין שחיטה של רוב הסימן. ואין צריך לומר ששחיטה כזו בבהמה פסולה. ר' יהודה אומר בעוף צריך שישחוט בנוסף לושט גם את הורידין, משום שהוא צולה את העוף כשהוא שלם וצריך להוציא את דמו בשחיטה. (ות"ק חולק וסובר שלא צריך לשחוט את הורידין). עד כאן הברייתא. מוכח שבעוף צריך לשחוט דוקא את הוושט ולא את הקנה. כרב אדא בר אהבה!

דחיה: **משום דושט סמוך לורידין**: לכן הוא נקט ושט (אבל הוא הדין לקנה וורידין).

ת"ש. שחט חצי גרגרת: שחט חצי מהקנה והפסיק באמצע משך זמן של שחיטה אחרת, וגמר את השחיטה. השחיטה כשרה. עד כאן הברייתא.

מאי לאו בעוף, ומאי 'גמרה'? **גמרה לגרגרת:** לכאורה הברייתא מדברת על עוף ששחט בו חצי מהקנה, והפסיק, ואחר כך גמר לשחוט את הקנה. ומוכח כרב נחמן! דחיה: **לא, בבהמה. ומאי 'גמרה'?** **גמרה לשחיטה כולה:** הברייתא מדברת על בהמה, ומדובר שלאחר שעשה הפסקה הוא גמר את כל השחיטה, דהיינו המשיך ושחט את הקנה וגם שחט את הוושט.

ת"ש. הרי שהיה חצי קנה פגום, והוסיף עליו כל שהוא וגמרו, שחיטתו כשרה: עד כאן הברייתא.

מאי לא בעוף, ומאי 'גמרו'? גמרו לקנה: לכאורה הברייתא מדברת על עוף שהיה חצי מהקנה שלו חתוך, והשוחט בא וגמר את חיתוך הקנה על ידי שחיטה. ומוכח כרב נחמן! דחיייה: **לא, בבהמה. ומאי 'גמרו'?** גמרו לושט: מדובר על בהמה שהקנה שלה היה חתוך, והוא גמר את חיתוך הקנה בשחיטה וגם שחט את הושט.

ת"ש. כיצד מולקין חטאת העוף? חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר, עד שמגיע לושט או לקנה. הגיע לושט או לקנה, חותך סימן אחד או רובו, ורוב בשר עמו: כך מולקים בחטאת העוף. משום שנאמר במליקה שלה "ולא יבדיל" ללמד שאין להפריד את הראש מהגוף, ולכן מספיק למלוק סימן אחד (ומספיק רוב סימן). אבל בעולת העוף נאמר שצריך להבדיל את הראש מהגוף, ולכן צריך לחתוך שני סימנים (ומספיק רוב שניים). עד כאן הברייתא.

מוכח כרב נחמן שיכול למלוק או ושט או קנה. ותיובתא דרב אדא בר אהבה תיובתא!

שאלה: מאי הוי עלה? מהי מסקנת הדברים? קושיא: מאי הוי עלה? כדקאמרת! מה אתה שואל? הרי כבר אמרת שתיובתא דרב אדא בר אהבה (מהברייתא של מליקה)! **תירוץ:** **זלמא שאני התם דאיכא שדרה ומפרקת. מאי? אולי דוקא במליקה מספיק לחתוך רק את הקנה כי הוא חותך גם את השדרה והמפרקת, אבל בשחיטת עוף שהוא לא חותך שדרה ומפרקת צריך לשחוט דוקא את הושט?**

ת"ש. דהוא בר אווזא: מעשה באווז שהיה בביתו של רבא והיה צווארו מלוכלך בדם. אמר רבא מה נעשה? אם נשחוט אותו ואחר כך נבדוק אותו מסביב למקום השחיטה, הרי יתכן והשחיטה עצמה היתה במקום שבו היה הנקב בצוארו, ולאחר השחיטה אי אפשר לדעת זאת והאווז טריפה. ואם נבדוק אותו ואחר כך נשחוט אותו, הרי רבה אמר שלוושט אין בדיקה מבחוץ אלא רק מבפנים. (כי מבחוץ צבעו אדום ויתכן שטיפת דם עומדת בנקב ולא מבחינים בו, אבל מבנים צבעו לכן וטיפת הדם ניכרת).

אמר ליה רב יוסף בריה: אמר לו רב יוסף בנו - נבדוק את הקנה ונשחט את הקנה, ואחר כך נהפוך את הושט ונבדוק אותו מהצד הפנימי שלו שאין בו חור. אמר על כך רבא - יוסף בני חכם בטריפות כמו ר' יוחנן!

אלמא אחד דקאמר או האי או האי: מוכח שאפשר לשחוט בעוף או קנה או ושט כדעת רב נחמן.

למדנו במשנה - ר' יהודה אומר עד שישחוט: צריך לשחוט גם את הורידין.

אמר רב חסדא: לא אמר רבי יהודה שצריך לשחוט גם את הורידין אלא רק בעוף, הואיל והוא צולה אותו שלם ולכן צריך להוציא מנו את הדם בשחיטה. אבל בבהמה אין צורך, מכיון שהוא חותך אותה לאיברים איברים הדם כבר יוצא ממנה.

קושיא: למימרא דטעמא דרבי יהודה משום דם הוא? והתנן 'רבי יהודה אומר עד שישחוט את הורידין': ומדוע צריך לשחוט אותם? מספיק לעשות בהם נקב כדי שיצא הדם. **תירוץ:** אימא: תפרש את דברי רבי יהודה 'עד שינקב את הורידין', ומה הכוונה 'עד שישחוט'? עד שינקוב את הורידין בשעת שחיטה, כי אז הדם חם והוא יוצא החוצה.

תא שמע. 'ורידין בשחיטה דברי ר' יהודה'. **דחיה:** אימא 'ורידין צריך לנקבן בשעת שחיטה דברי רבי יהודה'.

תא שמע. 'אמרו לו לרבי יהודה מאחר שלא הוזכרו וורידין (= בדיני שחיטה עצמה) אלא להוציא מהן דם, מה לי בשחיטה מה לי שלא בשחיטה? עד כאן הברייתא.

מכלל דרבי יהודה סבר בשחיטה: מוכח שרבי יהודה שחולק עליהם סובר שצריך דוקא לשחוט אותם. ואם כן הסיבה היא לא משום הוצאת דם! **דחיה:** הכי קאמרי ליה וכו': לכו"ע אין צורך לשחוט את הורידין אלא רק לנקב אותם. אמנם הם אמרו לרבי יהודה - מה אכפת לנו מתי עושים את הנקב האם בשעת שחיטה או אחר כך? ואילו רבי יהודה סובר שצריך לנקב אותם דוקא בשעת שחיטה, כי אז הדם חם והוא יוצא החוצה, אבל אחר כך הדם קר ואינו יוצא.

*

בעי ר' ירמיה וורידין לרבי יהודה, שהה בהן דרס בהן מהו? מה הדין אם 'שהה' = עשה הפסקה באמצע חיתוך הורידין, או 'דרס' = חתך אותם בכח. האם רבי יהודה מצריך שחיטה גמורה או רק חיתוך של הורידין? (רבי ירמיה לא ידע את דברי רב חסדא הנ"ל שרבי יהודה מצריך רק לנקוב את הורידין כדי להוציא את הדם).

אמר ליה ההוא סבא הכי אמר רבי אלעזר: ויש אומרים שהסבא אמר לרבי אלעזר שכך אמר רבי יוחנן. את הדבר הבא – מנקב את הורידים בקוץ והם כשרים (כי הדם יוצא מהם).

תניא כוותיה דרב חסדא: שרבי יהודה מצריך ניקוב של הורידין רק בעוף ולא בבהמה. 'רבי יהודה אומר בעוף עד שישחוט את הוושט ואת הוורידין'.

למדנו במשנה - חצי אחד בעוף וכו': השוחט חצי סימן בעוף, או השוחט סימן וחצי בבהמה שחיתתו פסולה, כי צריך לשחוט רוב סימן בעוף ורוב שניים בבהמה.

אתמר: נחלקו הדעות האם השוחט חצי סימן נחשב כאילו נשחט רוב הסימן או לא. לדעת רב מחצה על מחצה נחשב כרוב. כי הקב"ה אמר למשה 'אל תשאר רוב סימן לא שחוט', וכאשר הוא שוחט חצי הרי זה כאילו שחט רוב. (ומה שאמר רבי בעמוד א' שנצטוו משה על רוב אחד בעוף ועל רוב שניים בבהמה, הכוונה לחצי). לדעת רב כהנא מחצה על מחצה אינו כרוב, כי הקב"ה אמר למשה 'תשחוט רוב סימן'.

קושיא על רב: **תנן 'חצי אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיתתו פסולה':** כך כתוב במשנתנו. אם מחצה על מחצה כרוב, קשה, מדוע שחיתתו פסולה? הרי כשהוא שחט חצי הוא בעצם שחט רוב! תירוץ: **מדרבנן דלמא לא אתי למעבד פלגא:** מדאורייתא אכן שחיתתו כשרה, אבל רבנן גזרו שישחוט רוב מחשש שישחוט פחות מחצי. (והנפק"מ, שאם שחט חצי סימנים אמנם אסור באכילה מדרבנן, אבל הבהמה יצאה מידי טומאת נבלה).

קושיא על רב: **אמר רב קטינא ת"ש:** תנור שנכמא אי אפשר לטהר אותו, אלא אם כן 'ינתץ' וישכור אותו, אמנם אם ישאר רוב התנור שלם אין זו 'נתיצה' והוא נשאר טמא. ולכן אם חתך את התנור לשני חלקים שווים, שני החלקים טמאים, בגלל שאי אפשר לצמצם ששני החלקים יהיו שווים במדוייק, ובהכרח אחד גדול יותר מהשני והוא טמא כי הוא רוב התנור. ומכיון שאנו לא יודעים איזה חלק גדול יותר, שניהם טמאים מספק.

הא אפשר לצמצם טהורין: מדייק רב קטינא, שאם כן היה אפשר לצמצמם, שני החלקים היו טהורים. אך קשה על דעת רב, כי לשיטתו חצי נחשב כמו רוב, ואם כן כאשר שני החלקים שוים נמצא שבכל אחד מהם יש רוב תנור, וממילא שניהם צריכים להיות טמאים! תירוצ: אמר רב פפא תרי רובי בחד מנא ליכא: לא יתכן לומר בשני חלקים של כלי אחד, שבכל אחד יש רוב! (כי אם כן הכלי יהיה יותר גדול ממה שהיה בתחילה...) ולכן כשאנו אומרים על חלק אחד שהוא הרוב, בהכרח שהחלק השני הוא המיעוט. אבל לגבי שחיטה אנו צריכים רוב רק בחלק שנשחט, ואין צורך להתייחס לחלק שלא נשחט, ולכן אין בעיה לומר שהחצי שנשחט נחשב כרוב שחוט.